

Πού πάει η Ευρώπη;

Του **ΛΟΥΚΑ ΤΣΟΥΚΑΛΗ***

Τα σημάδια είναι ανησυχητικά και πληθαίνουν. Η Ευρώπη είναι διαιρεμένη ανάμεσα σε χώρες με οικονομίες που αντέχουν στην πρόκληση ενός αδυσώπητου διεθνούς ανταγωνισμού, με αδιαμφισβήτητο ηγέτη τη Γερμανία, και άλλες που δυσκολεύονται να προσαρμοστούν, είτε λόγω μιας παρωχημένης παραγωγικής δομής είτε λόγω αδυναμίας του πολιτικού συστήματος και της κοινωνίας γενικότερα να συμφωνήσουν ως προς τα μέτρα που επιβάλλει η παγκοσμιοποίηση. Η Ιταλία είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα της δεύτερης κατηγορίας και η διαιωνιζόμενη εσωτερική κρίση το αναπόφευκτο επακόλουθο.

Η κρίση του ευρώ τόνισε τις διαχωριστικές γραμμές εντός Ευρώπης περισσότερο από ποτέ άλλοτε. Και η Γαλλία βρίσκεται κάπου στη μέση, αισθάνεται άβολα και χωρίς μεγάλη αυτοπεποίθηση. Όσο για τη Βρετανία, αποφάσισε να φύγει από την Ευρώπη χωρίς ακόμη να ξέρει ακριβώς πού πάει. Αυτοί που διατηρούν την αίσθηση της πραγματικότητας στο μεγάλο νησί δείχνουν τρομοκρατημένοι.

Οι μεγάλες διαιρέσεις που χαρακτηρίζουν την εποχή μας δεν είναι μόνον μεταξύ των χωρών. Είναι ιδιαίτερα εμφανείς και εντός των χωρών της Ευρώπης (αλλά όχι μόνον· δείτε τι συμβαίνει και στις Ηνωμένες Πολιτείες). Εξωστρεφή αστικά κέντρα και επαρχίες που μένουν πίσω, κοσμοπολίτικες μειοψηφίες από τη μια πλευρά, που θεωρούν τα εθνικά σύνορα ξεπερασμένα, και από την άλλη, οι χαμένοι από τη μεγάλη οικονομική και τεχνολογική αλλαγή, οι ίδιοι που θεωρούν τους μετανάστες τεράστια απειλή και αναζητούν καταφύγιο στον εθνικισμό. Η κοινωνική συνοχή σπάει σε πολλά κομμάτια και η οργή των χαμένων φουντώνει, μαζί και η αμφισβήτηση της καθεστηκυίας τάξης (και γνώσης).

Οι πολιτικές ηγεσίες και οι επαΐοντες αμφισβητούνται, εν μέρει δικαίως γιατί κάτι έχει πάει πολύ στραβά στην πρόσφατη φάση της παγκοσμιοποίησης την οποία είχαν υποστηρίξει με κάθε τρόπο. Προστέθηκαν στο οικονομικό πρόβλημα και οι αυξανόμενοι αριθμοί προσφύγων και μεταναστών. Το σύστημα μπάζει νερά από παντού. Αλλά οι πιο πολλοί μεταξύ των αντισυστημικών δεν έχουν ιδέα από υδραυλικά, ενώ οι υπόλοιποι φαίνονται αποφασισμένοι να ανοίξουν πολλές ακόμη τρύπες γιατί πιστεύουν ότι η πλημμύρα θα φέρει την κάθαρση.

Η Ευρώπη παραπαίει. Έχει φτάσει σε αδιέξοδο το μεγάλο επαναστατικό πείραμα μιας βαθμιαίας ενοποίησης με στόχο την ειρήνη, τη δημοκρατία, τα ανοικτά σύνορα και την ευημερία, που βασιζόταν στη συναίνεση και τη συγκυριαρχία. Μεγάλωσε υπερβολικά, ενώ το κέντρο παρέμεινε αδύναμο. Το ευρώ, όπως ξεκίνησε χωρίς τους απαραίτητους θεσμούς και τα οικονομικά εργαλεία, αποδείχθηκε μεγάλο λάθος. Αλλά το κόστος της επιστροφής στα εθνικά νομίσματα μοιάζει απαγορευτικό. Και τώρα, το ευρωπαϊκό πολιτικό πείραμα που έδωσε τόσο πολλά σε τόσο πολλούς κινδυνεύει μεταξύ άλλων να αποτελέσει παράπλευρη απώλεια μιας προβληματικής παγκοσμιοποίησης.

Όσοι σκέφτονται με όρους πολιτικής, λένε ότι καμιά σοβαρή πρωτοβουλία δεν μπορεί να υπάρξει σε ευρωπαϊκό επίπεδο πριν κλείσει ο κύκλος των εθνικών εκλογών, που περιλα-

βάνει Ολλανδία, Γαλλία και Γερμανία (ίσως και Ιταλία). Αρα, θα πρέπει να δέσουν σφικτά τις ζώνες οι Ευρωπαίοι και να αντέξουν τις όποιες νέες αναταράξεις προκύψουν μέχρι τα τέλη του επόμενου χρόνου, περιλαμβανομένης μιας καταιγίδας που μπορεί να προκαλέσει η άνοδος Τραμπ στην εξουσία. Και όσοι σκέφτονται με ιστορικούς όρους μεγάλης διάρκειας, τρομάζουν στην ιδέα ότι ενδεχομένως και η ευρωπαϊκή ενοποίηση να αποδειχθεί μια ακόμη παρένθεση.

Θα μπορέσει η Γερμανία, ως απρόθυμος και δογματικός ηγεμόνας στο νέο πολιτικό σκηνικό της Ευρώπης, να ανταποκριθεί στη μεγάλη ιστορική ευθύνη που φορτώθηκε παρά τη θέλησή της; Θα ξεπεράσει η Γαλλία το δικό της αδιέξοδο, ώστε να λειτουργήσει και πάλι σε ισότιμη βάση η γαλλογερμανική συνεργασία πάνω στην οποία στηρίχθηκε για μεγάλο διάστημα η ευρωπαϊκή ενοποίηση; Θα είναι

Το ευρώ, όπως ξεκίνησε χωρίς τους απαραίτητους θεσμούς και τα οικονομικά εργαλεία, αποδείχθηκε μεγάλο λάθος.

άραγε η Ιταλία η ωρολογιακή βόμβα που θα τινάξει το ευρώ στον αέρα; Χωράνε στο ανομοιογενές ευρωπαϊκό σύστημα χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, όπου ο εθνολαϊκισμός διαδέχεται τον κομμουνισμό, με ενδιάμεση στάση την κλεπτοκρατία; Πολλά τα ερωτήματα και οι απαντήσεις δεν είναι διόλου προφανείς. Τα παραδοσιακά κόμματα εξουσίας πολιορκούνται παντού από τα άκρα, η διακομματική συναίνεση στα μεγάλα θέματα περιλαμβανομένης και της ευρωπαϊκής ενοποίησης διαβρώνεται. Δεν αρκεί όμως να καταδικάζουμε τον λαϊκισμό. Πρέπει να αντιμετωπίσουμε και τα αίτια που τον προκαλούν και τον τρέφουν.

Η Ελλάδα είναι η πιο εύλωτη χώρα. Οικονομικά εξασθενημένη, διχασμένη στο εσωτερικό, με περιορισμένη αξιοπιστία και με έναν γείτονα που απειλεί, η χώρα χρειάζεται μια ισχυρή Ευρώπη και μια δική της φωνή που να ακούγεται και να την καταλαβαίνουν εταίροι και σύμμαχοι. Είναι πλέον υπαρκτικό το πρόβλημα.

*Ο κ. Λουκάς Τσοούκαλης είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και πρόεδρος του ΕΛΙΑΜΕΠ. Το νέο βιβλίο του («Υπεράσπιση της Ευρώπης: Μπορεί να σωθεί το ευρωπαϊκό εγχείρημα και με ποια μορφή;») κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος.